

Оссолінські колекції.

CD – диск виконано в рамках угоди укладеної з квітня 2004 р. між Львівською науковою бібліотекою НАН України у Львові і Національним Закладом ім. Оссолінських у Вроцлаві.

Lwowska Naukowa Biblioteka im. W. Stefanyka NAN Ukrainy. Oddział Rękopisów. Zespół
(fond) 103.

ARCHIWUM SAPIEHÓW Z KRASICZYNA

IX. RĘKOPISY I DRUKI.

644. Głos J.W. Ignacego Potockiego na sesji sejmowej 24 X 1788 o rządzie nad
wojskiem. Druk.

STRONY NIEZAPISANE NIE ZOSTAŁY ZDIGITALIZOWANE

I 644

JAŚNIE WIELMOŻNEGO
IGNACEGO
POTOCKIEGO

M. N. W. X. L.

NA SESSYI SEYMOWEY

Dnia 24. Października 1788. Roku

O RZĄDZIE NAD WOYSKIEM.

W Jednym dniu i prawie w jednym mgnieniu wyrzekły Prześwietne Rzeczypospolitey Stany: chcemy Woyska, aby mocą obronną zasłaniać i utrzymywać Rzeczypospolitą mogła swą własność i swóy Rząd wolny, chcemy to Woysko do liczby Stu Tysięcy Zolnierza mieć powiększone. Już ta ogólna i iednomysłna Rzeczypospolitey wola ściągą baczną Prawodactwa Naszego to do karności Woyska, to do Stanu czyli Etau onegoż, to nakoniec do Podatków na wystawienie i utrzymanie tey Woyskowo Narodowej Potęgi.

W Proiekkcie pod tytułem: *odmian i popraw Rządu Woyskowego* na Sessyi ostatniey podanym, uznaię, iż miano pamiętać o Rządzie Woyska, *respectiue* Woyska tak w czasie pokoju, iako i wojny; uznaię, iż miano pamiętać o Rządzie Woyska w każdym czasie względem Stanu Cywilnego; ale nie uznaię, nie widzę troskliwości o Rządzie Woyska re-

spective Rządu Rzeczypospolitey: toiest, nie uznać, nie widzę szczególney, a zdaniem moim nayważniejszey staranności, aby Władza między Seymem a Seymem nad Woyskiem, w naypodlegleyszey ułożona była postaci, względem Seymuiącey Rzeczypospolitey. Poprostu mówię: iak Obywatel od Żołnierza, tak Rzeczpospolita od Woyska bezpieczeńą być powinna.

Dochadzę Prześwietne Rzeczypospolitey Stany, czemu względ Rządu Woyska do podległości Seymom przemilczanym przy innych pomienionych celach został. W chęci-powiększenia Woyska do liczby Stu Tysięcy Żołnierza, co raczej, utworzeniem iak powiększeniem Woyskowej potęgi nazwać można, w chęci poddania zupełnie władzy nad Woyskiem, Departamentowi Woyskowemu w Radzie Nieustaiącey, trudno iest zabezpieczyć Władzę Seymuiącą. Ciemnota Praw Roku 1776. ustąpić powinna bacznemu, głośnemu, wolnemu Prawodawctwu Seymu dzisieyszego: Czas przyszedł zrzucić zasłonę.

Jest mniemanie, że od Roku 1776. Departament Woyskowy w Radzie Nieustaiącey zastępuje Kommissyą Woyskową, tak iak była Prawem 1764. Roku opisana. Nie bez żalu widzę, nie bez wstrętu donoszę, iż w ten błąd Obywatelów same słowa pomienionego Prawa wprowadzają. Mówi to Prawo o powinnościach i Władzy Departamentów w Artykule trzecim. „Departament Woyskowy w Radzie „Nieustaiącey będzie reprezentować odtąd Kommissyą Woyskową, tak iak iest Prawem Roku 1764. opisana, lecz zaraz w następnych Artykułach: Zostawiwszy przy Departamencie Woyskowym moc tylko Sądową, władzę w pomniejszych Woyska porządkach; istotny i celny Rząd Woyska, taki iaki iest Prawem Roku 1764. opisany, Prawo Roku 1776. nie Departamentowi Woyskowemu, ale Radzie *in pleno* Nieustaiącey zupełnie porucza. Idzie zatem, że nie Departament Woyskowy, ale raczej cała Rada Nieustaiąca reprezentuje Kommissyą Woyskową.

Niech iuż nam iaśniey od Prawa Roku 1776. żądaiący Władzę Woyskową na nowo poruczyć Departamentowi

Woyskowemu powiedzą: Radziemy i chcemy Rząd Woyska Radzie Nieustaiącej powierzyć: bo ieżeli to celem iest ich myśli, czemuż tajemnicą w słowach? tak iasno podany Projekt i propozycya inaczey brzmieć, inaczey przerażać umysły, i zdania Prawodawcow kierować będzie.

Położmy o bok propozycyi powierzenia rządu Woyskowego Radzie Nieustaiącej, drugą propozycyą przywrocenia tej Władzy oddzielnie Kommissyi Woyskowej; lepszy dozór, pewnieysze Rządu nad Woyskiem ograniczenie, łatwieyszą i ściśleyszą Stanom Rzpltey podległość, dostrzeżemy. Y toć to iest Prześwietlony Rzpltey Stany, co ia istotną ostrożnością Rzpltey od Woyska nazywam. Niechcę ia Kommissyą Woyskową od przyszłego dozoru Rady Nieustaiącej wyłączać, ale nie mieszam dozór Rady nad Kommissyą z Rżądem nad Woyskiem. Dozór Rady w odbieraniu Rapportow, w Listach rekwizycyjalnych, w pociąganiu na Sądy Seymowe, w zwofywaniu Seymow extraordinaryinych dostatecznym będzie, na złe uchoway Boże użycia Woyska przez Kommissyą sposoby. Smiem mowić, zniknie ten dozór istotny Radzie, właściwy W. K. Mci, ieżeli Rada Nieustaiąca mieć sama będzie władzę Woyskową. Zniknie mowię: nikt bowiem w sprawach swoich Sędzią bydz nie może, a chętnicy i lepiey, co ułomności ludzkiej iest własnością, cude postęпки i wady, iak nasze własne dostrzegamy.

Wszakże nie w tym iednym bezpieczeństwo Rzepltey od Woyska zakładam: Poruczona osobney Kommissyi władza Woyskowa okryślona bydz może, ograniczona bydz powinna pewnemi przepisami, te przepisy służyć będą przy dozorze Rady za regułę Kommissyi; lecz iaką regułę przepisemy Radzie? ktora każdą gdy zechce przetłomaczy, rozwiąże, i podług rozumienia swego dokona. Między mocą tłomaczenia Praw i między mocą Prawodawczą nie moje zdanie, ale powszechny rozsądek różnicy nie kładzie. Zechcemyz oddać, pytam się, Radzie moc zupełną nad Woyskiem bez iey określenia? Kiedy nadaremno lub wcale nie określać tę Magistraturę na iedno wychodzi.

Wiem, co mi w tym miejscu zarzucić można: alboż Rada z czynności swoich nie zdaie Rzpltey Sprawy? Ja się pytam, kto w porządku Władzy Woyskowej podlegleyszą i surowszą Seymom sprawę zdawać będzie, czy Rada Nieustaiąca? czy Kommissya Woyskowa? Powtarzając com Roku 1780. Stanom Rzpltey Zgromadzonym wyrzekł, że mowić na Seymach o Radzie, iest to mowić o Krolu, o Mężach z Senatu i ze Stanu Rycerskiego wybranych, przed Krolem, przed Senatem, przed Stanem Rycerskim; dodając dzisiaj: iż mowić o Kommissyi Woyskowej przed obliczem Rzpltey stawiającej, iest to mowić o sługach, przed Panem. Do tej różnicy na wolnych Seymach można się spodziewać, aby extraordinaryne Seymy Rada Nieustaiąca przeciw sobie zwolywała? lub za sobą wolne Seymy w Konfederackie już doświadczonym przykładem niezamieniała? Jakiego za tym sprawienia się a w przypadku przewinienia iakiej publiczney zemsty i kary na winnych w Radzie Nieustaiącej spodziewać się mamy?

Krzywdę czynią Nayiaśnieyszy Panie Narodowi i W. K. Mci, którzy nacyzystszą myśl zabezpieczenia wolney Konstytucyi Rzpltey od tak potężnego, na iakie się zdobywamy Woyska, nieufności i niezawierzaniu w Krolu swoim przypisują. Należyż za złe poczytywać Obywatelom, że dla siebie a bardziej ieszcze dla Potomkow swoich szukają zabezpieczenia wolnego Rządu? zostaiasz iaka wątpliwość że poddanie Władzy Woyskowej, oddzielney Kommissyi zabezpiecza Rzpltą bardziej, niżeli poddanie Departamentowi w Radzie Woyskowemu, czyli iakem odkrył i dowiódł samey *in pleno* Radzie Nieustaiącej? Zycie W. K. Mci day Boże iak naydłuższe zaręczeniem bydz powinno wolności i niepodległości Rzpltey, lecz któż wie iakich nam Krolow w przyszłości przeznaczyły Nieba! Odwracay Nayiaśnieyszy Panie słuch od tych głosow, ktore w czystych chęciach cnotliwych Obywatelów wystawiać Ci żądają, uszczerbek prerogatyw Krolewskich. Serca Polakow są dobre: one wsparciem i ozdobą Tronu Polskiego.

Skanowanie i opracowanie graficzne na CD-ROM :

ul. Krzemowa 1

62-002 Suchy Las

www.digital-center.pl

biuro@digital-center.pl

tel./fax (0-61) 665 82 72

tel./fax (0-61) 665 82 82

Wszelkie prawa producenta i właściciela zastrzeżone.

Kopiowanie, wypożyczenie, oraz publiczne odtwarzanie w całości lub we fragmentach zabronione.

All rights reserved. Unauthorized copying, reproduction, lending, public performance and broadcasting of the whole or fragments prohibited.